

Finansal Okuryazarlığın Finansal Sömürü Üzerine Etkisi

The Effect of Financial Literacy on Financial Exploitation

Şafak Sönmez Soydaş¹

Öz

Bu çalışma, bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin finansal sömürüye maruz kalıp kalmadıklarını ve finansal sömürünün alt boyutları ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiyi tespit etmek için gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında 130 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Finansal sömürü anket soruları için anket cevapları ilk olarak faktör analizine tabi tutulmuştur. Faktör analizi sonucunda faktörler 3 boyuta ayrılmış olup güvenilirlik düzeylerinin belirlenen sınırların üzerinde olduğu gözlemlenmektedir. Faktörler finansal endişe, finansal kırılganlık ve finansal bağımlılık olarak belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık ve finansal sömürü arasındaki ilişki için korelasyon analizi, finansal okuryazarlığın finansal sömürü üzerindeki etkisini ölçmek için regresyon analizi yapılmıştır. Finansal sömürünün alt boyutları ile finansal okuryazarlık arasında ki ilişki ve etki düzeyleri için ayrı ayrı korelasyon ve regresyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin finansal sömürü düzeylerini negatif yönlü etkilediği görülmüştür. Finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça bireylerin finansal sömürüye maruz kalmaları azalmaktadır. Ayrıca bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri finansal endişe ve finansal kırılganlık düzeylerini negatif yönlü anlamlı, finansal bağımlılık düzeyini ise pozitif yönlü anlamsız etkilediği görülmüştür. Yani bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri arttıkça finansal endişe ve finansal kırılganlık düzeyleri azalmakta, finansal bağımlılık düzeyinde ise herhangi bir etki olmadığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finans, Finansal Sömürü, Finansal Okuryazarlık

Abstract

This study was carried out to determine whether individuals' financial literacy levels are exposed to financial exploitation and to determine the relationship between sub-dimensions of financial exploitation and financial literacy. Within the scope of the study, a questionnaire was applied to 130 people. For the financial exploitation survey questions, the survey responses were first subjected to factor analysis. As a result of the factor analysis, the factors are divided into 3 dimensions and it is observed that the reliability levels are above the determined limits. Factors were determined as financial anxiety, financial fragility and financial dependency. Correlation analysis was performed for the relationship between financial literacy and financial exploitation, and regression analysis was performed to measure the effect of financial literacy on financial exploitation. Correlation and regression analyzes were performed separately for the relationship and effect levels between the sub-dimensions of financial exploitation and financial literacy. Looking at the results of the research, it was seen that individuals' financial literacy levels negatively affect their financial exploitation levels. As the level of financial literacy increases, the exposure of individuals to financial exploitation decreases. In addition, it has been observed that individuals' financial literacy levels negatively affect their financial anxiety and financial fragility levels, and their financial dependency levels are positively insignificant. In other words, as individuals' financial literacy levels increase, financial anxiety and financial fragility levels decrease, and it has been observed that there is no effect on the level of financial dependency.

Keywords: Finance, Financial Exploitation, Financial Literacy

Araştırma Makalesi [Research Paper]

JEL Codes: G40, G41, G53

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Çalışmanın araştırma kısmı Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan 05.03.2023 tarih ve 2023 / 2 sayılı Kararı ile alınan izin doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Submitted: 27 / 04 / 2023

Accepted: 27 / 09 / 2023

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi İrfan Can Köse MYO, Gümüşhane, Türkiye, safaksoydas@gumushane.edu.tr, Orcid No: <https://orcid.org/0000-0002-7174-8652>.

Giriş

Son yıllarda özellikle teknolojik değişimler ile sosyal ağlar toplumun her kesimi tarafından yoğun bir şekilde kullanılması sonucunda bilinçsiz bir şekilde kişisel kimlik bilgileri art niyetli kişilerin eline geçmekte toplumun eğitilmiş ya da eğitimsiz tüm kesimine ve özellikle yaşlı kesimi aleyhine olumsuz maddi kayıplar dolandırıcılık adı altında ortaya çıkmaktadır. Dahası devletin tüm kurumları tarafından her türlü basın yayın araçları ile gerekli bilgilendirmeler yapılmasına rağmen hem eğitim seviyesi yüksek hem de eğitim seviyesi düşük olan vatandaşlar mağdur edilmektedir. Bu mağduriyetlerin, çoğunlukla finansal bilgi eksikliği, finansal endişe, kaygı bozukluğu, yaşlılığa bağlı bilinç kaybı, psikolojik nedenler, sosyo-kültürel faktörler ve suç geçmişi gibi nedenlerden dolayı yaşandığı tahmin edilmektedir.

Çoğunlukla insanların yaş düzeyleri arttıkça fiziksel, sosyal değişimler ve ekonomik zorluklar yaşayan bireylerin, ev hayatında veya iş yaşamında birden çok problem yaşamasına ve ayrıca başka bir mühim sorun olan “yaşlı istismar ve ihmali” ne maruz kalmaktadırlar (Dong vd., 2013:132-142). Yaşlı sayısının giderek artması ile yapılan kapsamlı araştırmada yaşlıların akrabaları ya da bakıcıları aracılığıyla çok fazla istismara maruz kaldıkları tespit edilmiştir (Cooper, Selwood ve Livingston, 2008:151-160). 21. yüzyılın suçu olarak ifade edilen finansal sömürü, dünyada yıllık milyarlarca dolar tahmini kayıp yaratmaktadır. Tüketici Mali Koruma Bürosu (CFPB, 2017), finansal sömürüye maruz kalan yaşlı bir kişinin yıllık ortalama kaybının yaklaşık 34.200 Amerikan doları olduğunu açıklamıştır. CFPB tarafından ülkesel bazlı yapılan bir dış analizde, yaşlıların mali suistimali ve sömürüsüne ilişkin her yıl tahmini 2,9 milyar ila 36,5 milyar dolarlık kaybın söz konusu olduğu tahmin edilmektedir. 2021’de yapılan bir çalışmada finansal sömürüden etkilenen 92.371 yaşlının 1,7 milyar dolarlık mali kayıp yaşadığı görülmüştür (Ulusal Yaşlanma Konseyi, 2021-2022).

Araştırmalar çoğunlukla, devlet kimliğine bürünme dolandırıcılığı, çekilişler ve piyango dolandırıcılığı, otomatik aramalar ve telefon dolandırıcılığı, bilgisayar teknik destek dolandırıcılığı, yaşlı ebeveyn dolandırıcılığı, romantik dolandırıcılık, yatırım dolandırıcılığı, sağlık sigortası dolandırıcılığı, internet ve e-posta dolandırıcılığı gibi dolandırıcılık türleri ile bireyler finansal sömürüye maruz bırakılmaktadır (Ulusal Yaşlanma Konseyi, 2022). Bu çalışma ile daha önce ölçek uyarlama çalışmasıyla Türkçeye çevrilen finansal sömürü ölçeği ile finansal okuryazarlık arasında ilişkinin değerlendirilmesi açısından literatüre katkıda bulunmayı hedeflenmektedir. Diğer çalışmalardan ayıran husus ise daha önce finansal sömürünün böyle bir çalışmada ilk kez değerlendirilmiş olmasıdır. Tüm bu bilgiler ışığında, bu çalışma ülkemizde belli bir yaş düzeyinde geçimini çiftçilik ile devam ettiren bireylerin finansal okuryazarlıklarının finansal sömürü düzeylerine etkisini tespit etmek için düzenlenmiştir.

1. Literatür

Finansal sömürü ile yapılan çalışmalara bakıldığında, Tueth (2000), yaşlı kişileri aldatma, sindirme ve tehditler gibi psikolojik tacizlerin her zaman mali sömürüye neden olabileceği, Bagshaw, Wendt, Zannettino ve Adam 2013: Wilson ve Jackson 2014:Reimers, 2019, yaşlıların finansal sömürüsüne ilişkin görüşlerini ve deneyimlerini, Wendt, Bagshaw, Zannettino ve Adams 2013: Chan ve Stum 2020, yaşlıların aile üyeleri tarafından mali istismarını ve yaşlı ailelerin sömürüsünü, Phelan, Fealy ve Downes 2017, küçük bir pilot çalışma ile mali sömürüyü önlemeyi, Lichtenberg vd., 2021, finansal sömürü riskini ve finansal karar vermeyi, Phelan, O'Donnell ve McCarthy 2021, banka müşterilerinin finansal kötüye kullanım algılarını ve deneyimlerini, Greene 2022, yaşlı bireylerin, mali istismarını, var olan durumunu, olası risk faktörlerini, istismarı engelleme stratejilerini ve klinik finansal kapasitelerini, Fenton vd., (2022), finansal istismar savunmasızlığın klinik nedenlerini araştırmışlardır.

Finansal okuryazarlık ile yapılan çalışmalara bakıldığında, Bacova, Conkova ve Bricova (2013), finansal okuryazarlık ve öğrencilerin kişisel finans bilgisi üzerine bir çalışma yapmıştır. Lusardi ve Mitchell (2014), finansal okuryazarlık ve ebeveynler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sarıgül (2015), finansal okuryazarlık ve tutum ile ilgili ölçek geliştirmiş, finansal okuryazarlık düzeyi, davranışı, harcama durumu, tutumu, algısı, muhasebe bilgisi ve demografik değişkenler arasındaki (Çam ve Barut 2015: Dilek vd., 2016: Biçer ve Altan 2016: Güler ve Tunahan 2017: Elmas ve Yılmaz 2016: Yatbaz ve Çatıkkaş, 2019: Karakoç ve Yeşildağ, 2019) ilişkiyi incelemiştir. Tetik (2018), temel düzey ekonomi ve finans bilgisi, bankacılık ve yatırım başlıklarından oluşan ölçeği uygulamış, Kılcan ve Ergür (2019) finansal tutum ölçeği geliştirmiş, Philippas ve Avdoulas (2020) finansal okuryazarlık, finansal kırılganlık ve finansal refah araştırması üzerine araştırma yapmışlardır. Pala vd., (2023), İslami bankacılığı kullanan müşterilerin İslami finansal okuryazarlık düzeylerini ve Türkiye’de müşterilerin İslami bankacılığı tercih etmelerinin belirleyicilerini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda İslami bankacılığı kullanan müşterilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yeterli olduğunu ve ayrıca bankanın amacı, İslami faktörler ve finansal sistemin yapısı müşterilerin İslami bankacılığı tercih etmesinde belirleyiciler olarak belirlenmiştir.

2. Araştırmanın Metodolojisi

Bu araştırmada öğrencilerin finansal okuryazarlıklarının finansal sömürü üzerine etkisini ve finansal sömürünün faktörleri belirlenmiştir. Araştırmanın amacı; katılımcıların finansal okuryazarlık seviyesinin finansal sömürü ile ilişkisini, finansal sömürüyü etkileyen etmenleri tespit ederek, bu etmenlerin etkilendikleri değişkenler açıklanmıştır. Tespit edilen etmenlerin bireyler üzerindeki genel geçerliliği hususunda tespitler ortaya konmuştur. Çalışmanın kapsamı; İrfan Can Köse Meslek Yüksekokulunda okuyan 200 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma, öğrencilere çevrimiçi olarak 130 öğrenciye gönderilmiştir. Katılımcıların finansal okuryazarlıklarının finansal sömürü üzerine etkisi ve finansal sömürü faktörleri istatistiksel testler aracılığıyla tespit edilmiştir. Kullanılan ölçekler, geçerliliği ve güvenilirliği ispatlanmış olan finansal okuryazarlık ölçeği; Sarıgül (2015) ve finansal sömürü ölçeğinin geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış olan; Soydaş (2023) birleşiminden oluşmaktadır.

Araştırmada sekiz tane hipotez bulunmaktadır. Bu hipotezler;

Hipotez 1: Finansal Okuryazarlık ve Finansal Sömürü arasında negatif yönlü istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Hipotez 2: Finansal Okuryazarlık ile Finansal Endişe arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Hipotez 3: Finansal Okuryazarlık ile Finansal Kırılganlık arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Hipotez 4: Finansal Okuryazarlık ile Finansal Bağımlılık arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Hipotez 5: Finansal Okuryazarlık Finansal Sömürüyü negatif yönlü etkilemektedir.

Hipotez 6: Finansal Okuryazarlık Finansal Endişeyi negatif yönlü etkilemektedir.

Hipotez 7: Finansal Okuryazarlık Finansal Kırılganlığı negatif yönlü etkilemektedir.

Hipotez 8: Finansal Okuryazarlık Finansal Bağımlılığı negatif yönlü etkilemektedir.

3. Bulgular

Araştırma, nicel olarak tasarlanmış anket yöntemi ile online olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ana kümesini, İrfan Can Köse Meslek Yüksekokulunda okuyan öğrencilerden oluşturulmuş, yanıtlanan anket sorularından 130'u değerlendirmeye alınmıştır. Tablo 1'de, araştırmaya katılanların %43,8' kadın, %56,2'si erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların tamamı ön lisans öğrencilerinden oluşmaktadır.

Tablo 1. Demografik Durum

Değişken		n	%
Cinsiyet	Kadın	57	43,8
	Erkek	73	56,2
Yaş	18-29	130	100
Eğitim Düzeyi	Ön lisans	130	100

Çalışma kapsamında cevapların arkasındaki gizil yapıları tespit etmek için faktör analizi yapılmıştır. Korelasyon matrisinin faktör analizine uyumluluğunu değerlendirmek için Kaiser-Meyer-Olkin ölçütü göz önüne alınmış ve Bartlett's Küresellik Testi sonucu Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. KMO ve Bartlett's Test Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterlilik Ölçütü		0,75
Bartlett Küresellik Testi	Serbestlik Derecesi	66

	Test İstatistiğinin Olasılık Değeri	,000
--	-------------------------------------	------

Tablo 3'e bakıldığında, 10 sorunun 3 etmene ayrıldığı görülmektedir. Bireylerin finansal sömürü durumlarını ifade etmektedir. Bireylerin finansal sömürüye maruz kalmasını etkileyen birinci faktör, finansal endişedir. Finansal endişe bireylerin finansal kararlar verirken karşılaştıkları bilişsel faktörlerdendir. İkinci faktör, finansal kırılگانlıktır. Finansal kırılگانlık bireylerin finansal kararlarında almış olduğu kararlarda tutarlı olup olmadıkları açıklamaktadır. Üçüncü faktör ise bireylerin finansal bağımlıdır. Finansal bağımlılık bireylerin finansal kararlarını kendi başına alıp alamadıklarını açıklamaktadır. Bireylerin finansal sömürüye maruz kalıp kalmadıklarını bu faktörlerden yola çıkarak tespit edilebileceği anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Faktör Dağılımı

	Faktör		
	1	2	3
1	0,82		
2	0,79		
8	0,75		
7	0,64		
5		0,82	
9		0,79	
4		0,74	
3		0,55	
6			0,71
10			0,51

Tablo 4' bakıldığında, Finansal sömürü, Finansal okuryazarlık ve Finansal sömürüyü oluşturan faktörlerin güvenilirlik düzeylerinin birbirleri arasında güvenilirliği test edilmiştir. Tablo'da 10 sorudan oluşan Finansal Sömürü ölçeğinin güvenilirlik düzeyi 0,78, 14 sorudan oluşan Finansal Okuryazarlık güvenilirlik düzeyi 0,81, 4 sorudan oluşan Finansal Endişe Faktörünün güvenilirlik düzeyi 0,73, 4 sorudan oluşan Finansal Kırılگانlık faktörünün güvenilirlik düzeyinin 0,70 ve 2 sorudan oluşan Finansal Bağımlılık faktörünün güvenilirlik düzeyinin 0,55 olduğu görülmektedir. Çalışmalar da güvenilirlik düzeyinin 0,70 Cronbach (1951), güvenilirlik katsayısının kabul edilebilecek sınırının 0,50 ve üzerinde Chakrapani (2004), Bowling (2014) ise soru sayısının yetersiz olduğu çalışmalarda alt sınırın en az 0,50 olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yani çalışmada tüm ölçek ve faktörlerin güvenilirlik seviyesinin alt sınırların üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Güvenilirlik Analizi

Finansal Sömürü Güvenilirlik Düzeyi	
Cronbach's Alpha	Soru Sayısı
0.78	10
Finansal Okuryazarlık Güvenilirlik Düzeyi	
Cronbach's Alpha	Soru Sayısı
0.81	14
Finansal Endişe Faktörü Güvenilirlik Düzeyi	
Cronbach's Alpha	Soru Sayısı
0.73	4
Finansal Kırılabilirlik Faktörü Güvenilirlik Düzeyi	
Cronbach's Alpha	Soru Sayısı
0.70	4
Finansal Bağımlılık Faktörü Güvenilirlik Düzeyi	
Cronbach's Alpha	Soru Sayısı
0.61	2

Tablo 5'te yer alan Finansal Okuryazarlık ile Finansal Sömürü arasında korelasyon analizi bulgularına bakıldığında ($r = ,013$, $p < 0.05$) negatif ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Finansal Okuryazarlık ile Finansal Endişe arasında korelasyon analizi bulgularına bakıldığında ($r = ,137$, $p < 0.01$) pozitif ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Finansal Okuryazarlık ile Finansal Kırılabilirlik arasında korelasyon analizi bulgularına bakıldığında ($r = -,188$, $p < 0.05$) negatif ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Finansal Okuryazarlık ile Finansal Bağımlılık arasında korelasyon analizi bulgularına bakıldığında ($r = ,048$, $p > 0.05$) pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Finansal Endişe ile Finansal Kırılabilirlik arasında korelasyon analizi bulgularına bakıldığında ($r = ,450$, $p < 0.01$) pozitif ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Finansal Endişe ile Finansal Bağımlılık arasında korelasyon analizi bulgularına bakıldığında ($r = ,326$, $p < 0.01$) pozitif ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Finansal Kırılabilirlik ile Finansal Bağımlılık arasında korelasyon analizi bulgularına bakıldığında ($r = ,184$, $p < 0.05$) pozitif ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu bağlamla H1, H2, H3 ve H4 test edilmiştir. H1, H2 ve H3 kabul edilmiş H4 ret edilmiştir. Çalışmanın devamında finansal okuryazarlığın finansal sömürünün alt boyutları üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Tablo 5. Korelasyon Analizi

	Finansal Endişe	Finansal Kırılabilirlik	Finansal Bağımlılık	Finansal Okuryazarlık	Finansal Sömürü
Finansal Endişe	1	,450**	,326**	,137	,757**
Finansal Kırılabilirlik	,450**	1	,184*	-,188*	,656**
Finansal Bağımlılık	,326**	,184*	1	,048	,781**
Finansal Okuryazarlık	,137**	-,188*	,048	1	-,013*

Finansal Sömürü	,757**	,656**	,781**	,-013*	1
-----------------	--------	--------	--------	--------	---

n= 130; * p< 0,05; ** p< 0,01

Hipotez 6'yı test etmek için doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 6'te verilmiştir;

Tablo 6. Regresyon Analizi (Finansal Okuryazarlık-Finansal Sömürü)

Model (Bağımsız Değişkenler)	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Beta	Anlamlılık	İç İlişki İstatistikleri	
	B	Standart Hata			Tolerans Değeri	VIF Değeri
	Sabit	3,173	,423			
Finansal Sömürü	,021	,143	-,013	,002	1,000	1,000
R				,013		
R2				,000		
Düzeltilmiş R2				,008		
Anlamlılık				,002		
Durbin-Watson				2,043		

Bağımlı Değişken: Finansal Okuryazarlık

*P<0.05 düzeyinde anlamlıdır.

**P>0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 6'da finansal okuryazarlığın finansal sömürü üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($\beta = -,013$, $p<0.05$; $R^2 = ,008$, $p<0.05$). Bu nedenle H5 kabul edilmiştir.

Hipotez 6, 7 ve 8'i test etmek için doğrusal regresyon analizi ile sonuçlar Tablo 7'de gösterilmiştir;

Tablo 7. Regresyon Analizi (Finansal Okuryazarlık-Finansal Endişe-Finansal Kırılganlık-Finansal Bağımlılık)

Model (Bağımsız Değişkenler)	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Beta	Anlam Düzeyi	İç İlişki İstatistikleri	
	B	Standart Hata			Tolerans Değeri	VIF Değeri
	1. (Sabit)	3,642	,462		,000	
Endişe	-,367	,133	-,272	,002	,736	1,358
Kırılganlık	-,459	,139	-,314	,001	,796	1,256

Bağımlılık	,015	,083	,017		,010	,892	1,121
R				,311			
R2				,097			
Düzeltilmiş R2				,076			
Anlam Düzeyi				,005			
Durbin-Watson				2,086			

Bağımlı Değişken: Finansal Okuryazarlık

*P<0.05 düzeyinde anlamlıdır.

**P>0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 7'de finansal okuryazarlığın finansal endişe üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($\beta = -,272$, $p<0.05$; $R^2 = ,076$, $p<0.05$). Bu nedenle H6 kabul edilmiştir. Finansal okuryazarlığın finansal kırılganlık üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($\beta = -,314$, $p<0.05$; $R^2 = ,076$, $p<0.05$). Bu nedenle H7 kabul edilmiştir. Finansal okuryazarlığın finansal bağımlılık üzerindeki etkisini anlamsız olduğu görülmektedir ($\beta = ,017$, $p>0.05$; $R^2 = ,076$, $p<0.05$). Bu nedenle H8 red edilmiştir. Bu sonuçlar bize gösteriyor ki finansal okuryazarlık düzeyi arttığında finansal sömürü azalmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Genellikle yapılan çalışmalarda yaşlanma ile birlikte bireylerin bilişsel ağlılarının zayıfladığı ve bundan dolayı finansal sömürüye maruz kaldıkları ifade edilmektedir. Yaşlanma ile birlikte bireylerin finansal bilgi seviyelerinin artırılması büyük önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra tüm dünyada açıklanan verilerin sadece yaşlanmaya bağlı finansal sömürüye maruz kalmanın dışında farklı etmenlerinde bu durumu etkilediği görülmektedir. Özellikle iyi eğitim almış genç bireylerinde finansal sömürüye maruz kaldığı açıklanan suç verilerinden anlaşılmaktadır. Çalışma Soydaş (2023) tarafından ölçek uyarılama çalışmasına ek olarak finansal sömürü anketi farklı katılımcı grubuna uygulanmış, finansal endişe, finansal kırılganlık ve finansal bağımlılık olarak 3 boyut olarak belirlenmiştir. Daha sonra finansal okuryazarlık ile finansal sömürü arasında ilişki ve etki ilk kez değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin finansal sömürü düzeylerini negatif yönlü etkilediği belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık ile finansal sömürü arasında anlamlı negatif yönlü ilişki bulunmaktadır. Burada finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça bireylerin finansal sömürüye maruz kalmaları azalmaktadır. Ayrıca bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri finansal endişe ve finansal kırılganlık düzeylerini negatif yönlü anlamlı, finansal bağımlılık düzeyini ise pozitif yönlü anlamsız etkilediği görülmüştür. Yani bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri arttıkça finansal endişe ve finansal kırılganlık düzeyleri azalmakta, finansal bağımlılıkta herhangi bir etki olmamaktadır. Bu çalışmanın ilk kez finansal okuryazarlık düzeyinin finansal sömürüye etkisini değerlendirmesi açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Gelecek çalışmalarda farklı yaş grupları ve bireyler üzerinde çalışma gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Bačová, M., Čonková, M. and Bričova, Z. (2013), "Financial Literacy Of Students In Slovak Republic", 19-21 September The 7th International Days of Statistics and Economics. 51-60.
- Bagshaw, D., Wendt, S., Zannettino, L., ve Adam, V. (2013). Financial Abuse of Older People by Family Members: Views and Experiences of Older Australians and their Family Members. *Australian Social Work*, 66(1), 86-103.
- Biçer, E. B. ve Altan, F. (2016). "Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık ile İlgili Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1501-1517.
- Bowling, A. (2014). *Research methods in health: Investigating health and health services*. New York: McGraw-Hill Education.
- Chakrapani, C. (2004). *Statistics in market research*. London: Arnold Publisher.

- Cronbach, L. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Chan, A., C., Y., ve Stum, M., S., (2020). The state of theory in elder family financial exploitation: A systematic review, *Journal of Family Theory & Review* 12 (December 2020):492–509 DOI:10.1111/jftr.12396.
- Çam, A. V. ve Barut, A. (2015), "Finansal Okuryazarlık Düzeyi ve Davranışları: Gümüşhane Üniversitesi Ön lisans Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma", *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 4(7), 63-72.
- Consumer Financial Protection Bureau (CFPB). (2017). Reporting of suspected elder financial exploitation by financial institutions, pp. 1-25.
- Cooper C, Selwood A, Livingston G. The prevalence of elder abuse and neglect: a systematic review. *Age Ageing*. 2008;37.
- Dilek, S., Küçük, O. ve Eleren, A. (2016). "Kastamonu Üniversitesi Öğrencilerinin Ekonomi Okuryazarlığı", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, C:5 (7), ss. 1865-1878.
- Dong X., Chen R., Chang ES, Simon M., (2013). Elder abuse and psychological well-being: a systematic review and implications for research and policy-a mini review. *Gerontology*. 2013;59.
- Elmas, B. ve Yılmaz, H. (2016). "Finansal Okuryazarlık: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma", *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C:2(2), ss.117-140.
- Fenton, L., Weissberger, G., H., Boyle, P., A., Mosqueda, L., Yassine, H., N., Nguyen, A., L., Lim, A., C., ve Han, S., D., (2022). Cognitive and neuroimaging correlates of financial exploitation vulnerability in older adults without dementia: Implications for early detection of Alzheimer's disease, *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, Volume 140, 2022, 104773, ISSN 0149-7634, <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2022.104773>.
- Greene, A., J. (2022). M. D. Elder Financial Abuse and Electronic Financial Instruments: Present and Future Considerations for Financial Capacity Assessments. *Am J of Geriatric Psychiatry*, 30(1), 90–106.
- Güler, E., Tunahan, H. (2017), "Finansal Okuryazarlık: Hane halkı Üzerine Bir Araştırma", *Sakarya Üniversitesi İşletme Bilimi Dergisi*, C:5(3), ss.79-104.
- Karakoç, M. ve Yelişdağ, E. (2019). Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Tesbit Etmeye Yönelik Bir Alan Araştırması: Ege Bölgesi'nde Bir Uygulama, *Muhasebe Ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 12 (3), 2019, ss. 511-531.
- Kılcan, B., ve Ergür Ş. (2019). "Finansal Tutum Ölçeğinin (FTÖ) Geliştirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışmaları", *Gelecek Vizyonlar Dergisi*, 2019, 3(3), ss. 59-68.
- Lichtenberg, P. A.; Tocco, M.; Moray, J., & Hall, L. (2021). Examining the validity of the financial exploitation vulnerability scale. *Clinical Gerontologist*, 44(5), 585-593.
- Lusardi, A. and Mitchell, O. (2014), "The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence", *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44.
- National Council on Aging (NCOA). (2021, February 19). Top 10 financial scams Targeting Seniors. 14.03.2023 tarihinde <https://www.ncoa.org/article/top-10-financial-scams-targeting-seniors> adresinden erişim sağlanmıştır.
- National Council on Aging (NCOA). (2022, Jul 22). The Top 5 Financial Scams Targeting Older Adults. 14.03.2023 tarihinde <https://www.ncoa.org/article/top-5-financial-scams-targeting-older-adults> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Pala, F., Erdoğan, A., Ali, M., Alnori, F., & Barut, A. (2023). Analyzing the linkage between Islamic financial literacy and Islamic banking services adoption: evidence from Turkey. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*.
- Phelan A.; Fealy, G., & Downes C. (2017). Piloting the older adult financial exploitation measure in adult safeguarding services. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 70(2017), 148–154.
- Phelan, A.; O'Donnell, D., & McCarthy, S. (2021). Financial abuse of older people by third parties in banking institutions: a qualitative exploration. *Ageing & Society*, (2021), 1–22.
- Philippas, N., Avdoulas, C. (2020). Financial Literacy And Financial Well-Being Among Generation-Z University Students: Evidence From Greece, *The European Journal Of Finance*, 2020, 26(4-5), ss. 360-381.

- Reimers, K. (2019). Chapter Five - Evaluation of elder abuse and financial exploitation, *The Clinician's Guide to Geriatric Forensic Evaluations*, Academic Press, 2019, Pages 153-174, ISBN 9780128150344, <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-815034-4.00005-2>.
- Sarıgül, H. (2015), "Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 200-218.
- Soydaş, Ş. S. (2023). Finansal Sömürü: Ölçek Uyarlama Çalışması. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7(23), 269-274.
- Wendt, S.; Bagshaw, D.; Zannettino, L., ve Adams V. (2013). Financial abuse of older people: A case study. *International Social Work*, 0(0) 1–14.
- Wilson, J., S., ve Jackson, K., L., (2014), *Keeping Older Adults Safe, Protected, and Healthy by Preventing Financial Exploitation*, *Nursing Clinics of North America*, Volume 49, Issue 2, 2014, Pages 201-212, ISSN 0029-6465, ISBN 9780323299251, <https://doi.org/10.1016/j.cnur.2014.02.007>.
- Tetik, N. (2018). *Finansal Okuryazarlık Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*, (1. Baskı), Akademisyen Kitabevi, Ankara.
- Tueth, M., J., (2000). Exposing Financial Exploitation of Impaired Elderly Persons, *The American Journal of Geriatric Psychiatry*, Volume 8, Issue 2, 2000, Pages 104-111, ISSN 1064-7481, <https://doi.org/10.1097/00019442-200005000-00004>.
- Yatbaz, A. ve Çatıkkaş, Ö. (2019). Accounting And Finance Literacy: A Comparative Study, *Muhasebe Ve Finansman Dergisi*, 2019, ss. 161-170.

Extended Abstract

Aim and Scope

Purpose of the research; The relationship between the financial literacy level of the participants and financial exploitation and the factors affecting financial exploitation were determined, and the variables that these factors were affected by were explained. The general validity of the determined factors on individuals has been determined. The scope of the study; It consists of 200 students studying at İrfan Can Köse Vocational School. The study was sent online to 130 students. The effect of participants' financial literacy on financial exploitation and financial exploitation factors were determined through statistical tests.

Methods

The universe of the study was sent online to 130 of 200 students studying at İrfan Can Köse Vocational School. SPSS 24 statistical program was used in the analysis. The effect of participants' financial literacy on financial exploitation and financial exploitation factors were determined through statistical tests. The scales used are the financial literacy scale, the validity and reliability of which has been proven; Sarıgül (2015) and the validity and reliability of the financial exploitation scale; It consists of the combination of Soydaş (2023).

Findings

It is observed that the 10 questions in the financial exploitation survey are distributed over 3 factors. These factors express the financial exploitation of individuals. The first factor affecting individuals' exposure to financial exploitation is financial anxiety. Financial anxiety is one of the cognitive factors that individuals encounter when making financial decisions. The second factor is financial fragility. Financial fragility explains whether individuals are consistent in their financial decisions. The third factor is the financial dependence of individuals. Financial dependency explains whether individuals can make financial decisions on their own. It is understood that whether individuals are exposed to financial exploitation can be determined based on these factors. Within the scope of the study, factor analysis was carried out in order to identify the hidden structures behind the answers. There is a significant negative relationship between financial literacy and financial exploitation. Here, as the level of financial literacy increases, the exposure of individuals to financial exploitation decreases. In addition, it has been observed that individuals' financial literacy levels negatively affect their financial anxiety and financial fragility levels, and their financial dependency levels are positively insignificant. In other words, as individuals' financial literacy levels increase, financial anxiety and financial fragility levels decrease, and there is no effect on financial dependency.

Conclusion

The findings obtained were evaluated within the framework of the relevant literature.

EK1

Madde	Finansal Sömürü Anket Soruları	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Bazı şeyleri ödemek için yeterli paranız olduğu konusunda ne kadar endişelisiniz?					
2	Genel olarak, mali durumunuzdan memnun musunuz?					
3	Para yönetiminden memnun musunuz?					
4	Büyük finansal kararlar alırken kendinize ne kadar güveniyorsunuz?					
5	Son zamanlarda verdiğiniz finansal kararlar hakkında ne sıklıkla endişeleniyorsunuz?					
6	Şu anda birinin sizin izniniz olmadan paranızı almak veya kullanmak istemesi ne kadar olasıdır?					
7	Finansal kararlar, işlemler veya planlar hakkında konuşabileceğiniz birinin olmasını ne sıklıkla istersiniz?					
8	Finansal kararlarınız ve/veya işlemleriniz konusunda ne sıklıkla endişeli hissediyorsunuz?					
9	Mali durumunuz veya kararlarınız hakkında ne sıklıkla moraliniz bozuk veya üzgün hissediyorsunuz?					
10	Başkalarıyla ne sıklıkla konuşuyor veya düzenli olarak ziyaret ediyorsunuz?					

EK2

Madde	Finansal okuryazarlık anket soruları	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Para ile ilgili konular karmaşıktır.					

2	Planlanmamış harcamalar için köşede para bulundurulmalıdır.					
3	Finansal planlama ve bütçe çok parası olanlar için gereklidir.					
4	Günlük ve haftalık gibi kısa dönemler için harcama planı yapmak gereksizdir.					
5	Ne yaparsam yapayım finansal durumumda bir değişiklik olmaz.					
6	Finans konularında eğitim almak isterim.					
7	Alışveriş yapmak mutluluğum için çok önemlidir.					
8	Para, harcanmak içindir, biriktirmek için değil.					
9	Harcamalarımı kontrol etmekte zorlanırım.					
10	Haftalık ve aylık harcama planları yaparım.					
11	Paramın nasıl bittiğini anlamam.					
12	Alışveriş yaparken fiyatları kıyaslarım.					
13	Bir şey satın alırken finansal durumumu dikkate alırım.					
14	Gazetelerin ve televizyonların ekonomi ve finans haberlerini izlerim.					